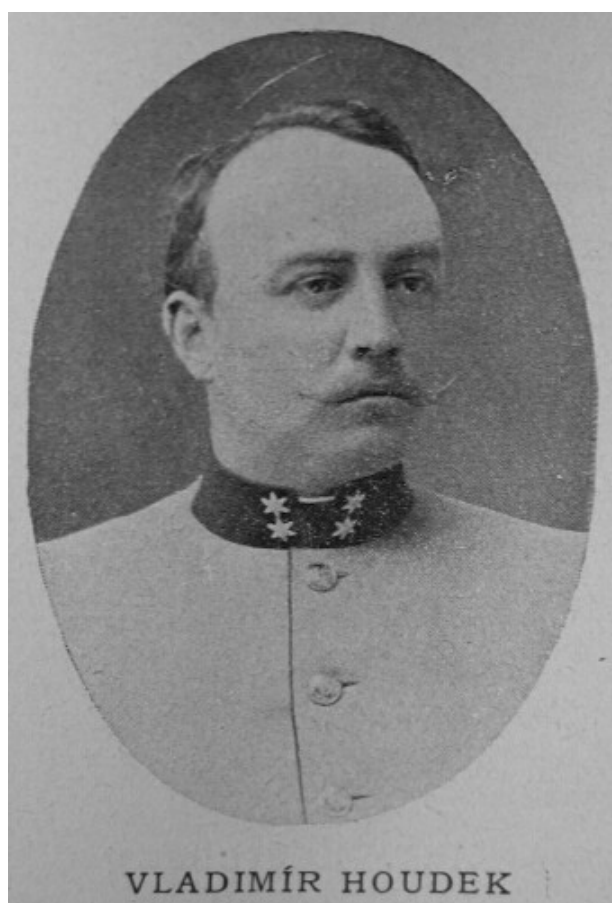

VLADIMÍR HOUDEK
– VY SRDCE V OHNI MROUCÍ –

(výbor z básnické tvorby)

EDICE ZAPOMENUTÉ SVĚTLO, SVAZEK PÁTÝ
PRAHA a VLAŠIM, 2003

© Vladimír Houdek – dědicové, 2003
© Zapomenuté světlo, 2003

I

ze sbírky VYKVETLY BLÍNY

(1899)

L'ENFANT PERDU

Tvé oči mají černý lesk,
lesk smutečního sametu,
na jehož rozestřený stesk
umrlčích svící padá blesk.

Já mám ty velké oči rád
v pochmurné vášně roznětu:
při hříchu když je vidím plát,
mám lesklý jejich samet rád.

Ó v sametech těch smutečních
se halí malých rakví dvě –
a kdybys jejich víka zdvih',
spí nezrozená žití v nich.

Nevinné, plné čistoty
zůstaly černé oči tvé
pro nezrozené životy,
pro pochované životy.

Pod naším oknem častokrát, –
když spala's něžné mdloby snem,
já vídál tichou nocí plát
světelek bludný rej a chvat.

A často, skloniv hlavu svou,
polibky vzdušné cítil jsem: –
ach, toť ty smavé duše jsou
těch, kdo se zrodit nemohou.

OBĚTI

Jsou vzdechy panenské, jež v samotách se třesou.
Jsou srdce bělostná jak čistá oběť bájná,
jak oběť Abela, z níž vůně výš se nesou. –
Dým v dáli plazivý jde od oltáře Kaina.

Ó něžné oběti, vy srdce v ohni mroucí,
proč v božském oblaku vás jímá touha tajná,
jít v plazivý ten dým, v něm skrýt své tluky vroucí
a tichým terčem být pro smrtný oštěp Kaina?

/ / /

Já v chvíli tu necítil více – závratným štěstím zmámený,
než že se z Tvých ramen dvě nezdolné vlny staly,
jež smetly mne ve propast, ve tmách kde rudé blesky se vznály
a z hlubin Tvé bytosti vyšlehly neznámé plameny.

Já tušil jen, že naše duše v ten okamžik splynuly,
já tušil, že naskrz se pronikla plamenná naše nitra;
noc rozkoše bydlela v nás, noc klnoucí červánkům jitra,
noc plná nejtěžší vůně, v níž smysly závratí hynuly.

I byly naše bytosti jediným sídlem plamenů!
A vzdech náš, prosycen žářem, stoupal dívoce vzhůru
a na něm jak na lehkém oblaku – ve zraku tesklivou chmuru,
se nesla Láska, Madonna bílá, k nebes temenu.

Oh, stoupala Láska, Madonna bílá, a na zemi nechala
jen Rozkoš, hrdou svým hříchem a jásavou vášně mukou;
oh, prchala Láska – a zakrývajíc oči své útlou rukou,
se chvílemi skrze prsty na Rozkoš zvědavě dívala.

PŮLNOČNÍ

Když ruce svoje kovové
hodiny k nebi spínaly,
Tvé paže jemně nachové
mne kleslou silou objaly –

víš, v těžký sen Tvůj duchové
svůj vrhli pohled zoufalý,
jich duté hlasy hrobové
Ti ve sluch hřměly z povzdálí –

Tvá dětská duše bála jen
se příliš zlých... Ó, nasycen
byl vášně žár... V kout jizby Tvé
mdlé zraky moje prchaly,
kde zatím ruce kovové
se po čems k nebi rozpjaly...

PÍSEŇ

Až k závratí opojný úsměv ten
a zoubků řad sněžně bílý...
– Ty zoubky se komus do ramen
zahryzly v němé chvíli! –

Na památku lásky plamenné
jen jizva v rámě se vryla.
– Ta krev, jež tryskla z ramene,
jak tenkrát sladká as byla!

Jeť proto tak sladký úsměv tvůj,
že's rudé ty krůpěje pila...
– Ta ústa už vědí, jak chutná krev
a lví v nich ukryta síla! –

KLÁŠTER

Skryj dnes ten úsměv svůj, ten bujný, rozpustilý,
v dlaň, jako kryješ pláč! Chci vážné dumy příst
a číst být aspoň dnes! Neb raděj v této chvíli
svůj upři na mne zrak, jak tenkrát, kdy byl číst...

Vím, kdyby sebe víc Tvé oči hovořily
svým žářem nejsladším: z nich možno zřejmě číst,
že temná hloubka jich vždy se svým mračnem pílí,
by z něho vyšlehnout v ráz mohla nenávist. –

A chmurná bytost Tvá je klášter s věčným stínem:
jen okna blýskají se z mračné omítky,
z nich pleše mnichů zří jak živé výčitky.

Sad v plném květu je. A mnich zde touhu svou
smí denně konejšit těch sklepů sladkým vínem,
a přece sílí až tou vnitřní prázdnotou...

HORROR VACUI

I

Děs prázdna mne hodil v Tvé objetí –
ne láska... Však chtěl já, tou hrůzou spít,
tluk srdce a žhavý vzdech slyšeti,
já, tonoucí, strh tě, já stébla se chyt.

Ty's bezděčnou stala se obětí...
Jen tenkrát, kdy hasnul Tvých očí svit,
děs prázdna jsem viděl v nich zachvěti...
Tak živou – s tím výrazem – chtěl bych Tě mít.

Kdo zničil tě? Kam jsi šla? Kde jsi teď?
To prázdno by mělo dát odpověď!
Však nad tvojí rakví já necítil víc,

než děs před tím prázdnem... Je vinno vším?
Co řekla bys, hrůzu tu chápajíc?
Tvé atomy letí teď prázdnem tím.

II

Den tvojí smrti – dubna teplý den
a nebe jas až ku podivu čistý.
Straň zahnědlá mi zřela do oken,
v níž jarní zeleň prokmitala místy.

V ten den já divné cítil zbystření
svých smyslů: z okna na pár tisíc kroků
jsem viděl lávku, kde jsme v prošlém roku
vždy večer dleli vášní zmámeni.

A pak – v mou jizbu hran tvých táhlý kvil
vnik' dvojitými okny... Vykročil
já chvatně z domu, stanul u zvonice:

Prázdnota šedá z oken chrámu zela –
já pohléd' k nebi. Černá makovice
na věži té se kyvem zvonů chvěla...

O NEJVĚTŠÍM ZRÁDCI

Byl Jidáš prvním trpitem,
jenž pro Kristovu víru pad –
a přec je stíhán v světě celém
jen děsnou kletbou odevšad.

To on zmoh', že byl s jasným čelem
v čas pravý Kristus na kříž spjat,
sic byl by v nudě, s trpkým želem
veččel ještě tisíckrát.

A za to? Třicet stříbrných...
Pak provaz – osika – – a ztich'...
Však za ten konec slzavý
snad v nebi žije vesele,
snad nejjemnější andělé
vous hladí jemu ryšavý.

PÍSEŇ CYNISMU

Co platny jsou všechny ideje
a revolty, satiry palčivé,
když nade vším jednou se usměje
tvář satirická lebky tvé.

A za to, že's byl tak marniv a hlup,
tě stihne trest, jaký's netušil:
a smáti se bude tvé lebky chrup
stokrát tak dlouho, jak jsi žil.

ŽENY MODERNÍCH DĚLNÍKŮ

Ten trpký tah, jenž vroubí vaše rety,
ten nevryla vám bída, mladé ženy,
v jichž nadrech žár plá vášně nezkalený
s tou silou, jak vřel před tisíci léty!

Ó plodné samice, v líc vaši sporou
ten tah vám ryjí vilných křečí steny,
když v loktech mužů chvíte poděšeny
se vášní jich, tak zamlklou a chorou!

Váš mateřský zrak, náhlým smutkem spílý,
pln bázně zří kams do mlhavé šedi: –
líc bledých dětí, počatých v té chvíli,
k vám z toho šera zádumčivě hledí.

BOJIŠTĚ

I

Ó myriady nahých nervů
šlehaných vichrem, roztřepených,
se třesou mrazem vlastní krve,
co nerv, to muka.

Ó nahých nervů myriady,
vy pavučiny rozepjaté,
jak čile v tmách jste ještě včera
chytaly rozkoš?

Vy pavučiny rozepjaté,
se mocnou touhou zachvíváte!
Smrt' bílou byste chytly rády –
a ona váhá.

PŘED SLÁVOU HOSTIE

Před žasnoucím okem mým prostřela's
své nejčistší hostie bílé!
Z nich zářil tak mocný a svatý jas
a závrat' mne jala v ty chvíle.

Tvé přijímat hostie lačným rtem
v tvůj chrám jsem šel o velkém Svátku –
však spatřiv tvou slávu – v dál prchal jsem
od oltáře v hrůze a zmatku.

A prchal jsem se strachem zlosyna,
jenž ve chrám šel přijímat tichý –
a náhle si na zpověď vzpomíná,
v níž zamlčel nejtěžší hříchy.

CHRÁMŮM VENUŠINÝM

V ty chrámy, bože, hled', jenž pomstou zuře lítě
jsi s nebe v Sodomu vrh ohnivý svůj zmar,
kde člověk zoufaje, hnus před člověkem cítě
a šílen se zvíří své vášně sdílel žár. –

Zda zvířat poroba Tě jala odvěká,
pod kyjem člověka řev stálých utrpení –
a přeješ chrámům těm, kde pro zvíř zkázy není,
kde člověk otrávit smí krev jen člověka?

A přece: ke slovu se zde to zvíře hlásí,
jež z loktů člověka chtěl's vyrvat na vše časy! ...
Zde – údy spletené, směs ohňů, na rtu ret
a rozžhavený vzdech a zvířecí pln síly,
jak za zmar Sodomských by se ti hrdě mstili,
ti v křeči metají tvé ohně k nebi zpět!

VEČERNÍ KOUPEL

K rybníku hladině, kovově lesklé,
pýchu svých bílých těl sklánějí ženy;
v řídkých jen pausách, – kdy zmlkne jich smích,
od břehů protějších slyšeti temně
ve svitech hasnoucích rákosu ševel.

A po té hladině záhadně zjiskřené,
ve smíchu lascivním bouřlivě zvonícím,
prchají nezrozené životy
od měkkých linií těl, chladně labužných,
bledými světélky prchají hladinou,
v rákosí zvlněném skrývají se přítulně.

Za krátko zmlkne žen bouřlivý smích!
Ale to rákosí tajemnou ukolébavku
celou noc ševelit bude. –

AŤ ŽEBRÁ TŘEBA!

Hle, všude, všude před očima
se žito vlní do daleka,
jak cudnost hrdá stojí zpříma,
zvědavě na svou kosu čeká.

Změť klasů slehlých teskně jímá
tvé zraky časem – postel měkká,
kam klesla perutěma mdlýma
kdys láska, jež se světla leká.

A jak by rostlo obilí
pro všecky – život tvořili
zde lidé vášní opilí.

Ať pak ten život žebrá třeba
i o tu malou skyvu chleba,
co ji zde tělem zničili...

KDES VE VZDUCHU

Jak bylo vojákům temno jich bolestí vření
po amputaci rozdrčených údů!
Ta palčivá muka svírala prostor, kde údů již není!

Ta zákeřná bolest, zdá se, kdes ve vzduchu visí
a v prodloužení pahýlů – zbytků jich údů –
vždy znovu a znovu se křísí.

Tak záhadnou byla mi bolest má celá!
I pátral jsem tak dlouho, jak mohla semknouti prostor,
kde duše se v šedý prach rozpadla strouchnivělá?

Ta zákeřná bolest, zdá se, kdes ve vzduchu visí
a v prodloužení kořenů duše
vždy znovu a znovu se křísí.

ZIMNÍ VEČER

Jak němě hledí v pláň ten v mlhách domek bílý!
Tře osob v mlčení a dumách soumraku
zří z jizby v kotouč mlh, jež níž a níž se chýlí
a z nich si spřádají hru teskných přízraků:

Až tam, kde nejhustší je mlh těch příval stmělý,
mát' zrak svůj upírá. Zří hrob, kde leží muž –
rov skleslý. Na něm kříž – syn boží strouchnivělý
na hřebu jediném se sotva drží už.

Jak spravit starý kříž? Žluč vzkypěla by v nebi,
v sních kdyby Kristus pad. – A sních vždy bližší je. –
Radš za groš poslední se zítra koupí hřeby
a mladší dceruška zas Krista přibije!

A dcerka – v modlitbách. To dítě plavovlasé
zří v zamlženou výš vlhkýma očima,
tam vidí anděly, mát' boží v zlatém jase,
i otce starého, jenž vous tak bílý má –

však ze všech nejraděj tam jeho syna zřela,
hrdinu štíhlého a ničitele vin –
jak často vídává v snech bělost jeho těla,
zrak jasný, jenž jí zří až duše do hlubin,

jak ve snech vábívá ji pohled jeho vroucí,
řeč jeho líbezná a přec tak zoufalá,
jak počne srdéčko jí v ňadrech prudce tlouci,
že by jej objala, tvář jeho zlíbala!

O, jak vždy mívala božího syna ráda –
on tak se dobrým zdá, jak její otec byl –
však starý otec Bůh – na čele vrásek řada –
posupně mžourá v svět! Kdo tak jej rozeznil? –

Dceř starší, bruneta – let šestnáct právě cítá –
má rozpuštěný vlas, jenž k bokům splývá jí,
o městě velkém sní, kde světél tisíc kmitá,
a z ňader teskný vzdech jí vzlétne potají.

Zří dámy nádherné, jdou elastickým krokem
v hedvábných šatech svých. A pak zas alej zří
a lávku, studenta, jenž sved' ji přede rokem –
že tenkrát rád ji měl? Ne, teď již nevěří!

Ta slova, jež jí řek, dnes v románu tom četla,
nad kterým slzami už zrudnul její zrak –
ó, jistě čtením tím se mu kdys hlava spletla –
jak rek ten v románu – on sved' ji právě tak! ...

A vzdorně vypjala svá mladá ňadra bílá
a jakás bujná zář se počne v očích chvět,
jak temná hloubka jich by náhle zrcadlila
ty mince blýskavé, za něž svůj prodá květ.

Teď vstala. Věty dvě jí ve sluch hlaholily
z modlitby sestřiny. – Smích pustý škub jí rtem –
a malá? Objala v snech Krista ze vší síly –
však děs! Ten bílý vous! Ten zrak, jenž zírá v zem!

V NÁRUČ MLH

V záhadách soumraku bez zvuku leží
pláně a doliny mlhami zasuté,
do nader ztrnulých mlhy té nehnuté
hroty jsou vbodnuty chrámových věží.

Bez konce šed', kam zrak jen se točí!
Šedivá duše hmot z hlubin se vydrala,
šedivá duše však – chladná a zoufalá
nehnutě dívá se člověku z očí.

Duše má, bezzvukou prázdnotou spjatá,
jak bys tu zavýskla v divokém rozmaru,
kdyby kol plamen šleh' bitevních požárů,
z plání až nad horská temena vzňatá!

Chtěla bys uprostřed ohromné hluše
v blesky děl upírat zraky své zjitřené,
zřela bys po cestě krvavě plamenné
v náruč mlh utíkat šedivé duše.

JÁ VĚŘÍM...

Já slýchal rakví temné zasténání,
když ve vůz kdos je hbitou vsouval dlaní.

Mně táhlý kvil vrat hřbitovních je známý,
když rakev tiše loučila se s námi.

Na víku, rozzvučeném v temném ruchu,
hrud rytmický zpěv zní mi posud v sluchu.

Já věřím ve hmot myšlení a city
a v tajný souzvuk v jejich hloubi skrytý. –

A zřel jsem tryskající slzí plamen
nad těly, vychladlými v ledný kámen,

a pláč a vzdechy slýchal nad rakvemi,
když víka klonila se v klín jich němý:

Však výkřik žalu, který mrtvým platil,
mé nitro takou silou neuchvátil,

jak nářek vrat, jenž hřbitovem zněl temně,
když rakev chýlila se v náruč země.

A také žalmy v sluch můj nezalkaly,
jak píseň, kterou černé hrudy hrály!

Já věřím ve hmot myšlení a city
a v tajný souzvuk v jejich hloubi skrytý.

A věřím: prach můj, ve tmách stlelý jemně,
že snít kdys bude velkou dumu země.

PRVNÍ NOC

To byla první noc. Noc po Tvém pádu, dítě.
Na loži složila's své údy prochvělé
a čistý polibek Tě pálil na čele –
ten klidný, s nímž Tvá máť vždy k spánku provází tě.

Oh, tenkrát zavylo v noc bouře hřmění táhlé!
Svých nader poupata, vztýčená posud v chvění,
při blescích zřela jsi jak v náhlém rozednění –
nad skutečností žal Tvé hrdlo semknul náhle.

A v blesků hýření se těžce chvěla zem.
Ty's tenkrát ponejprv v svém žití s poklidem
a vzdorně bleskům vstříc vypjala nader bílá.

Pokání bizarní bys tenkrát podstoupila:
Ty blesky nechala bys bít v svých nader květ
a blesky líbajíc svůj očistila ret!

NAD MOU KNIHOU

Svých myšlenek bičem, vyzbrojeným
ostrými hřeby ledové ironie
já šlehal své srdce a kouřící krev
se z tisíce drobných ran pozvolna prýští.

Však ještě v tom přívalu svištících ran
se náhle zachvělo marnivou touhou,
svou krvavou památku hluboko vtisknout
do tohoto vetchého šátku Veroniky,
než přijde jeho Golgotha.

Necht' rozpadne se směšný ten cár!
Krev rychle pozbude barvy.

SONET NA ROZLOUČENOU MLADÉMU ČTENÁŘI

Pro tebe, jenž chceš ze knih sáti as
elixir vášně, jež ti rovna nebi –
kéž verš můj Taygetské je skály sráz,
kde třísky leží znetvořených lebí!

Pij zde svou smrt a brzo slabý vaz
zlom ve propasti, jež se dole šklebí –
věř, tebe nelituji! V příští čas
mrzáků takých není zapotřebí!

Však ty, jenž sílu máš v svých prsou lednou,
zde Kalvarii měj – kříž marný – přesvědčení,
že bídný soucit hoden tebe není!

A krutost Ahasvera, Krista klid
se v tobě spojí v sílu bezohlednou:
kopati bohy – s křížem na smrt jít. –

(Vykvěty blány, 1899)

II

ze sbírky V PAVUČINÁCH NERVŮ

(1901)

CESTA SILNÝCH

O hladu, bez vzdechu, už dvacátý den brali
se Silní pustinou. – Hrot věže strměl v dále.

Ti nevěřili v nic, jen ve svou sílu vlastní
a jenom hrdostí své síly byli šťastni.

Však dávno hladem už jim zuby zaskřípaly.
Šli prázdnou pustinou. – Hrot věže strměl v dále.

A nevěřili v nic – jen v sebe, v sebe, v sebe,
jim bůh byl míň než prach a směšným prázdnem nebe.

Jich duch pln vzdoru byl. – Jen maně ruce spjali
v tu stranu, neznámá kde věž teď čněla v dále.

Bezvolně sepjali jen ruce v zadumání...
Bůh, věčnost, modlitba? – Ne, nevzpomněli ani! –

A Silní pomřeli! ... A přec v jich zraku tměla
se nemá výčitka v cíp nebes, věž kde čněla...

STAFÁŽ VÁŠNĚ

Tvé první bázlivé vzdání... Večer byl červencový.
To mělo prabídnou stafáž! Nebylo šveholu ptáků,
ni tmavě zeleně mechu, šelestu vonného křoví,
ni směsi chrp něžných a rudých, divokých máků.

V kraj ponurý, opuštěný, kde bahno rybníků čpělo
a kvílely žáby, zbloudila vášeň naše.
V mých loktech však dýchalo bujné tvé, dychtivé tělo
svou nejprudší vůni, vášní se svíjejíc plaše.

Na ňadrech tvých krvavá růže – zdrvena celá,
svou vůni vydechla rázem, vůni svou slední!
Noc plná opojných klamů v mém nitru se tměla,
v něm volala jediná touha: „Kéž nikdy se nerozední!“

Však divný ten kontrast: Výpar bahnitých tůní
a vůně mladého těla! V divé té chvíli
já cítil jen vzdech tvůj žhoucí, těžkou, omamnou vůni,
já ve propast' klesal zmámen, vínem nejprudším spílý.

A právě ten kontrast! ... Prohléd jsem teprve časem:
Už dávno vyvála navždy tvá důvěrná něha,
už mnohý se spíjel očí tvých vášnivým jasem,
tvým ohněm zdánlivě plachým, jenž hltavě šlehá.

A výpar bahna, kraj pustý – ta nezvyklá stafáž byla
přec nanejvýš vhodná! Vlnost' tvá prázdná a všední
pár vzpomínek, páchnoucích bahnem, v duši mé zůstavila.
V ten výpar vydechla růže vůni svou slední.

SONET O ŽÁRLIVOSTI

V líc druha Tvého hledí... Náhle vznítí
se žhavou jiskrou její zornice:
Tvé nitro, zhořklé v ráz, v té jiskře cítí
chvít plachou touhu mladé samice. –

Směs pochyb, trpkých předtuch, víří hrudí.
Zříš hnědou pláň, kde pranic neklíčí...
Ty víš: Tím víc se o samotě vzbudí
v ní bezohledná touha samičí.

I kdybys věřil, že v ty noci dlouhé
nad ložem bdí jí strážný anděl sám
a kdybys ráno zřel tam pírko pouhé:

Ty v mukách žasnul bys, že padlo tam, –
jak zřejmá stopa sladké jakés chvíle –
andělských křídel chvějné peří bílé.

DUCH PŮLNOČNÍ

Má láska? Ne – duch lásky mrtvé, pochované,
duch půlnoční. Žhavý zmar z očí mu plane
a beznaděj mrtvých; duch to ničivý, dravý,
jenž v nejtmaších nocích barbarské orgie slaví.
On v teplou, vířící krev své zatíná spáry,
on, mrazem se třesa, hřeje se bujnými žáry
ze mladého těla vášnivě tryskajícími!
Jej plameny krve zbaví záhrobní zimy.

To mstivý duch lásky dávného samovraha,
jenž přistih' svou ženu, když hřešila nahá,
zrak horečně žhavý pln vzácného blaha!
On přijde, – „Věrnost' –“ dí s cynickým smíchem
a schvátí dychtící tělo. Hlubokým tichem
zní jásavý, rozkoší prochvělý výkřik ženy,
vzdech plamenný, vilný, bolestně sladké steny.

Spit žářem, s cynickým smíchem, vždy před svitem ranním
ke hrobu mraznému letí k dalekým pláním.

FINALE

I

A zhnusení přijde. S nezvratnou jistotou
to zhnusení přijde. Nervy, uštvané prázdnotou rozkoší,
zášť, odpor budou jen cítit.

Přepjaté struny
pod dotykem smyčce houslisty, do něma spitého vínem,
se naposled zachví neurvalým, barbarským akordem.

Pak struny s třeskotem puknou. – Smyčec odhozen v koutě.

II

Oh, byla to píseň jiná, již na mých nervech jsi hrála,
když byla's bojácná, plachá, v rozpuku vášně!
Pak ale hra tvá smělejší byla, rozmarná ruka,
mně drahá kdys buzením jemným čistějších tónů,
hrát počala píseň vilnou, dívoce bezohlednou,
jen sluchu tvému lahodnou. Spita rozkoší vínem,
svým tónům naslouchajíc v sobecké labužnosti,
co nejdřív zahraješ píseň pustou a frivolní.
Ve prázdném akordu vyzní bezcitné šumaření.

/ / /

Roztálo srdce v ohni vášní
a v ohni bolesti a vzdoru
a škváry, které v kovu zbyly,
ty škváry citů vrh' jsem v popel!

Z dobrého kovu mám teď srdce
a slyším jeho pevný úder:
má zvuk tak jasný, o křemeny
jak broušené když meče zvoní!

A srdce pod ranami zmdlé,
jež krýt jsem nemoh' žádným štítem –
teď ve štít samo proměněno
a tisíc ran se o ně tříští!

Železné, krátké zvuky jeho
jsou odměřenou odpovědí,
když zádumčivé tóny zvonů
tázavě k němu doléhají.

Z ULICE

Ten Kristův obrázek, tak vetchý, za sklem skříně!
Co as tu bábu ctnou tak divným citem hnulo,
že na ten obrázek tak civí... v brvy stíně
že velkých slzí dvě se v ráz jí vyřinulo? –

Je krví zbroceno to jasné čelo svaté! ...
A bába štká a víc se těžké slzy lijí...
Proč, bozi, člověka vy k pláči nutíváte?
Vám třeba soucitu těch, kdož se v mukách svíjí?

Ty's, Kriste, v šátek vtisk' své zkrvácené líce,
bys jejich obrazem svět trápil ještě více! –
A zapřít nemůžeš, že sirou zemi tu
by zastřít nemohla již války perut' chará,
když měl by s námi bůh jen tolik soucitu,
jak s jeho synáčkem ta vetchá žena stará.

SVÁTEK MRTVÝCH

Jdou hřbitovem ženy v smutečném hávu
a oči jich, znavené silhouettami nesčetných křížů
a černou prázdnotou připravených jam,
se koupají plaše ve světle hrajícím,
ve světle hrajícím tisíců mužských zraků.

Je příliš všední má perspektiva,
z níž dívám se na ženy, smyslně pohnuté,
těl mladých dotykem v tisícím proudu žádostivé –
a málo v tom půvabu, tytéž zřít pohledy,
jež hroužily se, vášní dopola přivřené,
při světélku kmitavém v rozžhavené oči...
Ty oči teď – vzpomínají – jsou hluboko dole,
jsou setlé hluboko. A ta světélka nahoře...
Tak známě se kmitají... Škoda těch okamžiků!

Však chtěl bych zřít ženy z perspektivy mrtvých!
Ti postihnou bystře ledovým, bodavým okem
ze hloubi své nejmenší zachvění nožek
i ruček lísavých, těsně spjatého korsetu
při plachém pohledu ženy v muže odvážné rysy...

A poznají v němém úkrytu, že silná ta vůně,
ta vůně k závratí těžká, z jich květů stoupající,
a druhů jich bílý prach, drobným kročejem vybouřen,
prach omamnou, prudce dráždivou vůní prosycený –
žen bujných vzněcuje vilnou, divokou touhu
a sladkým je původcem hravých životů nových. –

NAD ZORANÝMI POLI V MÁJI

Slétejte, nová žití čistá,
do klínů žhavě toužících:
prý hojnou pastvu pro vás chystá
zem kyprá, plná plodných rýh.

A v teplých náhle paprscích
rychleji dole těla hnijí,
nad nimi stonek květů tich
svých barev splétá harmonii.

Pak rozpuklých všech poupat dech
kol milujících krouží v reji,
z jich hlubin láká vášně žeh.

A tesknou touhou v hrobech svých
se časem slední zbytky chvějí
mladistvých prsů mateřských.

SEN JEPTIŠKY

Hrob, květy zhalen, u zdi osamělé,
kde jenom zřídka drobné kroky zněly.
Jen šedý prach zbyl po panenském těle
a žluté kosti zvolna práchnivěly.

A v hodinách jak přesýpacích stále
se zrnka zvolna v prázdný prostor lejí,
kanuly drobtý hlíny začernalé
prohnilou rakví v kostru hrudi její.

Dny prošly. V mrazný kámen stuhla hlína,
jenž vyplňoval těsně prsa celá;
takový kámen – v tmách se rozpomíná –
v svých nedotknutých, svěžích nadrech měla.

Jí posléz ve hrob andělů hlas hřímal
Vzkříšení hymnus. Život se zas vrátí!
Však jaká tíž! Mráz hrůzy duši jímá:
pro těžký balvan v prsou nelze vstáti!

Však větší hrůzou klesla ohromena,
když ve hrob vnik' jí výkřik dlouhý, blahý.
To jástot šťastné matky. Něžná jména
těch robátek, jež ztratila tak záhy. –

Stich' hovor živých. Mrtvá tiš, jak dříve.
Stříbrný, liliový skvěl se vínek
na lebce. – Věčný sen pln touhy divé,
muk hlodavých a krutých upomínek.

Z LAZARETU VENUŠINA

Pár soudruhů, v jichž krvi pilnou práci
zahájil jed – jed nejněžnější v Žití.
Tot' učitelky Smrti bledí žáci
se tiše učí bezbolestně hnít.

Na portret dívčí mnohý skrytě zírá –
měl rád ta ústa, oči. Jak se smějí!
Oh, věděla, jak pro ni vášní zmírání...
Jej v náruč kupnou vrhly vzdory její.

Před rokem – s ní své viděl spolužití.
Já, usměvavou, stát zřel nad kolébkou.
Však teď – co zrodila by, musí mřít!
On dětskou tvář už nepohladí hebkou.

Oh, jaká bude as tvář jeho vlastní
za krátkou dobu? Jak se hrozně změní
ty rty, jež kdysi šeptly: „Budem šťastni...“ –
rty, sdílející jed v svém políbení!

Je prostor síně tichého pln tlení,
zmíravých nálad, které z očí dýší,
pln tajných muk, ztrát hořkých oželení –
však cynický jen vtip tu člověk slyší.

Jen příklady Smrt' dáti chtěla světu,
jak měkce nechá hnít dlaň její dbalá.
Zvolivši mládí v bujně vášně vznětu,
si kupnou Lásku ku pomoci vzala. –

BEZ KRBU...

Pod listů hustým příkrovem
šla parkem cesta stále tmavá,
i za dne sotva blyskla sem
větvevi záře mihotavá.

Sem chodil párek řadu let,
zde vášni své kout našli stmělý,
když není krbu. Tíhou běd
milenci vlasy sšedivěly.

Byl podzim. Teskně v trávnick zřeli:
Spadalým listím kryto jemně
se vinulo v něm na sta cest,
po nichž jdou myši ve své cely.
A pro ně? Jedna cesta vést
jen může k bytu v hloubi země.

SLUŽKA Z VENKOVSKÉ GARNISONY

Rty její kypré, rudé, vzdorné,
vždy zvoní v smíchu bujarém
a tělo vlné, nemotorné
zavání chlěva výparem. –

Vojáky tři má. – V lásce svorné
s ní ťukli v krčmě pohárem;
jich přání, vtipy, řeči dvorné
se stejným vnímá rozmarem.

Však dnes jel domu jeden z nich
v civilním hávu... Slzy roní
ve chlěvě její zraky sivé

a hladí vola v dumách svých
a vděčně ohlíží se po ní
dvě velké oči lítostivé...

IDEÁL – PROSTITUTKY...

Tvá matka zuří! Zbavil cnosti včera
tě mladý kočí s drsnou, rudou tváří.
Zadarmo dala's prý svá kouzla sterá,
prý škoda, když tak zle se hospodaří.

Tot' pravda zlá. – Však přec tě čeká štěstí.
Co nejdřív nádherný lov se ti zdaří:
kol kočího dej fiakrem se vésti! –
Tak se mu pomsti! At' v něm krev se vaří!

Lov stále nádherněj, buď, lvice, chytrá,
kdo dnes tě objal, tomu se msti zítra,
svým umem vládni nade princi, králi.

A nič je, saj, by houfně dokonali!
K jich pohřbům však – ten kočí s černým šatem
at' tebe vozí! Plat' mu za to zlatem.

/ / /

Pláč slyším ze hlubin minulosti... Štkavý pláč ženy,
jež v otroctví, u nohou muže, zřela se zaprodanou!
A slyším nejtrpčí kletby, zoufalé steny,
že její pohlaví slabé je nejhorší ranou.

Čas prošel... Na bujných rozmarů divokém koni,
a s hrdostí svatého Jiří, jedou moderní ženy:
Je pohlaví jejich vítězným kopím, ve prach se kloní
drak mužského vzdoru a síly, drak nenáviděný!

(V pavučinách nervů, 1901)

Ediční poznámka

Přítomný soubor je výběrem z básnických sbírek Vladimíra Houdka (1869–1908) *Vykvetly blíny* (1899) a *V pavučinách nervů* (1901). Název *Vy srdce v obni mroucí* byl převzat z básně Oběti z autorovy prvotiny.

Básně jsou řazeny chronologicky a tak, jak byly tištěny uvnitř sbírek. Při přípravě výboru jsem vycházel z původního znění textů, k pozdějším otiskům jsem nepřihlížel. Do podoby textů jsem zasahoval pouze minimálně a s výjimkou tiskových chyb a případů, kdy by zachování původního tvaru mohlo působit rušivě, je nepřizpůsoboval současným pravopisným zvyklostem. Odstranil jsem však zdvojení písmen tam, kde je současná čeština nepoužívá (bizarní m. bizzarní, sáti m. ssáti, stafáž m. staffáž, akord m. akkord, korset m. korsset), a psaní apostrofu ve slovech kdybys a bys.

Z několika cyklů (Bojiště, Horror vacui, Finale) byly vybrány jen části.

P. F.

Škváry citů vrh' jsem v popel...

Vladimír Houdek

(21. října 1869 Praha – 28. srpna 1908 Praha)

Mezi básníky, kteří vstoupili do literatury přelomu 19. a 20. století – bohaté na nová jména, tendence a podněty – a její obraz v menší či větší míře ovlivnily a proměnily, patří i Vladimír Houdek. Na rozdíl od řady svých vrstevníků je dnes skoro neznámý, ačkoli i několik málo ukázek v antologiích z nedávné doby prozrazuje autora svébytného a nezaměnitelného tónu. Snad na pozapomenutí básníka nese vinu i to, že se jeho talent a poetika kvůli nepříznivým životním okolnostem – posledních více než 6 let svého nedlouhého života strávil v ústavu pro choromyslné v Kateřinské ulici v Praze – nemohly rozvinout k metám, naznačeným sbírkami *Vykvěty blíny* (1899) a (v menší míře) *V pavučinách nervů* (1901) – dílo zůstalo v podstatě fragmentem.

Má-li být Houdkova poezie charakterizována ve zkratce, snad nejvýrazněji ji vystihuje (patrně nejznámější) autorova báseň bez názvu (Roztálo srdce v ohni vášni) z druhé sbírky: dominuje jí jednota výrazu, obsahu, formy; verš je skřípavý, bez prostoru pro neurčitost; melodie ustupuje rytmu, všemu vládne neklid a nervozita; „ohněň vášni“ je ničivý a neuhasitelný, a na pozadí „ohně bolestí a vzdoru“ se vynořuje jediná hodnota, které se lze životem přiblížit – jeho (smutná, chladná a vzdorovitá) důstojnost tváří v tvář zániku a absurditě. Houdkovo pohrdnutí časovým stejně jako věčným je neobvyklé svou mimořádnou důsledností; obzor básně je téměř celý směřován do několika málo motivů a až chorobně opakovaných a přetvářených scénérií, jimž dominuje úděl prvotního hříchu, vášně ve své tělesné a téměř vždy ponižující, odpudivé, zesměšňující podobě. Texty bývají exponovány v neúprosně kontrastním světle, odhalujícím determinaci lidského osudu rozkladnou mocí vášně (básně Zimní večer, První noc) a absenci pevného bodu; zúžení autorova světa do prožitku stále znovu a znovu se vynořující tělesnosti je především *seberozdíravě* kruté, propast nelze překlénout („stoupala Láska, Madona bílá, a na zemi nechala / jen Rozkoš, hrdou svým hříchem a jásavou vášně mukou“ – báseň Já v chvíli tu necítil více). Objevují-li se tyto motivy v textech, v nichž jedinečné ustupuje obecnému, okamžité historickému, ve kterých sebeničivé zastoupení autorského subjektu podléhá pokusu o nadhled (např. cyklus básní s motivy z Nového zákona ve druhé sbírce, prostoupený tematikou tělesnosti), působivost se obvykle vytrácí a zbývá jen křečovitý a rozmělněný výraz. V polohách s výrazně subjektivním, soukromým ponorem, reflexemi já i vlastní tvorby je naproti tomu gesto pohrdání světem i vědomí marnosti neodosobně a naléhavé, tak jako v jedné z nejpresvědčivějších Houdkových básní, kterou graduje sbírka *Vykvěty blíny*: „Však ty, jenž sílu máš v svých prsou lednou, / zde Kalvarii měj – kříž marný – přesvědčení, / že bídný soucit hoden tebe není! // A krutost Ahasvera, Krista klid / se v tobě spojí v sílu

bezohlednou: / kopati bohy – s křížem na smrt jít. –“ (Sonet na rozloučenou mladému čtenáři).

Písňová forma a ironická nebo cynická distance některých textů připomene Machara nebo (o více než desetiletí mladšího) Gellnera; některými texty prosvitne – vedle dalších dobových vlivů, kterým byla zejména druhá Houdkova sbírka poplatná – i vliv poezie Březinovy, patrný v delším, mohutně klenutém verši („Já v chvíli tu necítíl více – závratným štěstím zmámený, / než že se z Tvých ramen dvě nezdolné vlny staly, / jež smetly mne ve propast, ve tmách kde rudé blesky se vzňaly / a z hlubin Tvé bytosti vyšlehly neznámé plameny.“ – báseň Já v chvíli tu necítíl více), v záblescích tajemství a neznáma, v podivuhodně prožívané jednotě živého a mrtvého světa (básně Já věřím..., Sen jeptišky, Bez krbu...). Jen v několika málo básních pracuje Houdek ve větší míře s náznakem, většinou není skryto nic; texty, které otvírají čtenáři prostor pro doznění a vyzývají jej k návratu či setrvání, patří k nejlepším (Oběti, Klášter, Zimní večer, Před slávou hostie, Sen jeptišky). Stejně řídké jako náznakovost, a obvykle ve spojitosti s ní, se v autorově poezii vynořuje ztišení nebo pokora, ačkoli i skrze ně prosvítá nezvratná marnost („Ó něžné oběti, vy srdce v ohni mroucí, / proč v božském oblaku vás jímá touha tajná, / jít v plazivý ten dým, v něm skrýt své tluky vroucí / a tichým terčem být pro smrtný oštěp Kaina?“ – báseň Oběti). Náladou místy Houdkova tvorba předjímá expresionismus; sbírkám Jana Opolského ze stejné doby, zmiňovaným někdy v podobné souvislosti, se však příliš nepřibližuje, Opolský je mnohem stylizovanější, rafinovanější, hravější, od textů si udržuje (soustavný) odstup; poměrně daleko stojí i od těžiště německého expresionismu 10. let 20. století, především exponovanějším zahrnutím vlastního já, které je v Houdkově poezii středem dění (zděšení), prostorem, v němž se protíná hrůza viděného a tušeného.

Po formální stránce byla autorovi vlastní pevná forma (často sonet nebo básně v pravidelných čtyřveršových strofách) stejně jako volný verš; místy jako kdyby se rozdíl mezi pevným a volným tvarem vzácně stíral. V některých textech přitom lehkost výrazu ostře kontrastuje s motivy rozkladu a skepse a jejich tíživostí.

Přestože lze v obou sbírkách nalézt mnoho dobové literární konvence, rétoričnosti a nezdařených pokusů (zejména o historicko-náboženské a národní reflexe, ve kterých se zcela vytrácí cit pro odstíny), stojí Houdkovo skromné dílo za připomenutí. Platí to jistě i bez ohledu na poněkud mlhavý koncept „prokletého básníka“, v jehož souvislosti je Houdek někdy připomínám (a který by byl u málokterého českého autora přiléhavější); texty dnes vypovídají především samy za sebe a o sobě. Málokdo další přetavil neštěstí vlastního života a seberozdíravé vidění a tušení v tak průzračné svědectví jako Vladimír Houdek ve svých nejpůsobivějších textech – svědectví mimo jiné o tom, že blízkost poezí a intenzita čtenářského zážitku nejsou určovány příbuzností vidění světa. Sebeničivý pohled, prohlubovaný tvorbou téměř neschopnou setrvalějšího odstupu či kalkulu, dospívající znovu a znovu jen k branám světa, v němž „nervy, uštvané prázdnotou rozkoší, / zášť, odpor

budou jen cítit“ (báseň Finale), pravděpodobně souvisel s propukající duševní chorobou, která zřejmě poznamenala už druhou sbírku, mnohem méně sevřenou a vyrovnanou než první, a celkový úpadek tvůrčích sil.

Vrátíme-li se k Houdkově erbovní bezejmenné básni (Roztálo srdce v ohni vášni) a jejímu vyústění, slyšíme svébytné autorovo vztažení se k metafyzickému. Jako kdyby Houdek zde i na jiných místech, řídce roztroušených v básních, vydal také svědectví o tom, že za naprostým vzdorem a pohrdáním je přece skryta potřebnost doteku s nadčasovým, i kdyby ruka byla natažena jen z druhé strany, i kdyby „v cíp nebes, věž kde čněla“ mohla směřovat jen „němá výčitka“ (báseň Cesta silných), a že sklonění, kterému zde předchází tak neúprosný a dopředu beznadějně ztracený zápas, jaký básník vedl se svým viděním a prožitkem světa, je tím nejosvobodivějším rozměrem naprostého zřeknutí se východiska z pobytu *zde*, „v pochmurné vášně roznětu“, v níž není víc než „děs prázdna“ a kde jen „plameny krve zbaví záhrobní zimy“.

Petr Fabian

I (*Vykvetly blány, 1899*)

L'enfant perdu / 4
Oběti / 5
/ / / (Já v chvíli tu necítíl více – závratným štěstím zmámený) / 6
Půlnoční / 7
Píseň / 8
Kláster / 9
Horror vacui / 10
O největším zrádci / 11
Píseň cynismu / 12
Ženy moderních dělníků / 13
Bojiště / 14
Před slávou hostie / 15
Chrámům Venušiným / 16
Večerní koupel / 17
At' žebrá třeba! / 18
Kdes ve vzduchu / 19
Zimní večer / 20
V náruč mlh / 22
Já věřím... / 23
První noc / 24
Nad mou knihou / 25
Sonet na rozloučenou mladému čtenáři / 26

II (*V pavučinách nervů, 1901*)

Cesta silných / 28
Stafáž vášně / 29
Sonet o žárlivosti / 30
Duch půlnoční / 31
Finale / 32
/ / / (Roztálo srdce v ohni vášni) / 33
Z ulice / 34
Svátek mrtvých / 35
Nad zoranými poli v máji / 36
Sen jeptišky / 37
Z lazaretu Venušina / 38
Bez krbu... / 39
Služka z venkovské garnisony / 40
Ideál – prostitutky... / 41
/ / / (Pláč slyším ze hlubin minulosti... Štkavý pláč ženy) / 42

Ediční poznámka / 43

Škváry citů vrh' jsem v popel... (Vladimír Houdek) / 44

Vladimír Houdek / *Vy srdce v ohni mroucí*
(výbor z básnické tvorby)

Vydáno jako pátý svazek edice *Zapomenuté světlo*
(<http://www.petr-fabian.cz/zapomenute>)

Uspořádal, ediční poznámku a autorův medailon napsal Petr Fabian

Portrét V. Houdka přetištěn z *České lyry* (uspořádal Fr. S. Procházka, Praha 1918)

Kromě elektronické verze (<http://www.petr-fabian.cz/zapomenute/houdek>)
vyšlo v počtu 15 číslovaných výtisků jako soukromý tisk

Vydání tohoto souboru první, Praha a Vlašim, 2003

zapomenuté světlo

edice Zapomenuté světlo (<http://www.petr-fabian.cz/zapomenute>)

svazek 1 / Irma Geisslová / Temno nade mnou

svazek 2 / František Pečinka / V sobě se jen ztrácím...

svazek 3 / Hermor Lilia / Stíny řádků

svazek 4 / Jan Opolský / Sám všechnen život býti

svazek 5 / Vladimír Houdek / Vy srdce v ohni mroucí